

Referimet e Fletëstudimit për mbledhjen «Jeta dhe shërbimi»

4-10 QERSHOR

THESARE NGA FJALA E PERËNDISË | MAR-KU 15-16

«Jezui përbushit profecitë»

(Mark 15:24) Pastaj e vunë në shtyllë dhe i ndanë rrobat e tij me short, për të parë se çfarë do të merrte secili.

(Marku 15:29, 30) Ata që kalonin andej, e shanin, tundnin kokën dhe thoshin: «Ej, ti që gjoja do ta rrëzoje tempullin dhe do ta ndërtoje për tri ditë, ³⁰ shpëto veten tanë dhe zbrit nga shtylla e torturës!»

nwtsty shënimet për studim te Mr 15:24, 29

i ndanë rrobat e tij: Tregimi te Gjo 19:23, 24 shton detaje plotësuese që nuk janë përmendur nga Mateu, Marku dhe Luka: me sa duket ushtarët romakë hodhën short si për veshjen e sipërme, edhe të poshtme; veshjen e sipërme, ushtarët «e ndanë në katër pjesë, një pjesë për çdo ushtar»; ata nuk donin ta ndanin veshjen e poshtme, prandaj hodhën short për të; dhe hedha e shortit për veshjen e Mesisë përbushi Ps 22:18. Me sa duket ekzekutuesit e kishin zakon të merrnin veshjet e viktimateve, kështu që kriminelëve iu hiqeshin rrobat dhe sendet përrapa ekzekutimit duke ua bërë vuajtjen edhe më poshtëruese.

tundnin kokën: Në përgjithësi ky gjest i shoqëruar me fjalë, shprehte përqeshje, përbuzje ose tallje. Padashur kalimtarët plotësuan profecinë e dokumentuar te Ps 22:7.

(Marku 15:43) Jozefi nga Arimatea, një anëtar i nderuar i Këshillit, që edhe vetë po priste mbretërinë e Perëndisë, vajti atje e mori guximin të shkonte para Pilatit e t'i kërkonte trupin e Jezuit.

nwtsty shënim i për studim te Mr 15:43

Jozefi: Individualiteti i shkrimtarëve të ungjive është i dukshëm te detajet e ndryshme që ata sigurojnë për Jozefin. Taksambledhësi Mate thotë se ai ishte «një njeri i pasur»; Marku, që fillimisht shkroi për romakët, thotë se Jozefi ishte «një anëtar i nderuar i Këshillit» i cili po priste për Mbretërinë e Perëndisë; Luka, mjeku i dhembshur, thotë se ai ishte «njeri i mirë dhe i drejtë» që nuk votoi në favor të veprimeve të Këshillit kundër Jezuit; vetëm Gjoni raportoi se Jozefi ishte «një dishepull i fshehtë i Jezuit, nga frika e judenve»—Mt 27:57-60; Mr 15: 43-46; Lu 23:50-53; Gjo 19:38-42.

Të gërmojmë në Bibël për xhevahire

(Marku 15:25) Ishte ora e tretë, dhe ata e vunë në shtyllë.

nwtsty shënim i për studim te Mr 15:25

ora e tretë: Është afërsisht ora 9 e paradites. Disa theksojnë se ka një mospërputhje mes këtij tregimi dhe atij që gjendet te Gjo 19:14-16, që thotë se ishte «afërsisht ora e gjashtë» kur Pilati e dorëzoi Jezuin për ta ekzekutuar. Ndonëse Shkrimet nuk e shpjegojnë plotësisht ndryshimin, ja disa faktorë për t'u marrë parasysh: tregimet e ungjive në përgjithësi përputherford për sa i përket kohës kur ndodhën ngjarjet e ditës së fundit të Jezuit në tokë. Në të katër tregimet thuhet se priftërinjtë dhe pleqtë u mblohdhën së bashku pasi zbardhi dita dhe e çuan Jezuin te guvernatori romak, Ponc Pilati. (Mt 27:1, 2; Mr 15:1; Lu 22:66-23:1; Gjo 18:28) Mateu, Marku dhe Luka raportojnë se, kur Jezui ishte në shtyllë, vendin e mbuloi errësira «nga ora e gjashtë deri orën e nëntë». (Mt 27:45, 46; Mr 15:33, 34; Lu 23:44) Një faktor që mund të ndikojë në përcaktimin e orës së ekzekutimit të Jezuit është ky: për disa, fshiku-limi ose rrahja me kamxhik konsiderohej pjesë

e procedurës së ekzekutimit. Ndonjëherë fshiku-limi ishte kaq i tmerrshëm sa personi vdiste. Në rastin e Jezuit duhet të ketë qenë mjaft i ashpër, pasi në fillim ai e mbajti vetë shtyllën, por pastaj u bë e nevojshme ta merrte dikush tjetër. (Lu 23:26; Gjo 19:17) Nëse fshikullimi konsiderohet fillimi i procedurës së ekzekutimit, duhet të ketë kaluar ca kohë para gozhdimit të Jezuit në shtyllën e torturës. Në mbështetje të kësaj, Mt 27:26 dhe Mr 15:15 i përmendin së bashku fshikullimin (rrahjen me kamxhik) dhe vënien në shtyllë. Prandaj persona të ndryshëm mund të jepnin orare të ndryshme për ekzekutimin, në varësi të asaj çfarë konsideronin kohën e fillimit të procesit. Kjo mund të shpjegojë pse Pilati u habit kur mësoi se Jezui vdiq aq shpejt pas gozhdimit në shtyllë, sepse Pilati mund të ketë menduar se ekzekutimi sapo kishte filluar. (Mr 15:44) Përveç kësaj, shkrimtarët e Biblës shpesh pasqyrojnë praktikën e ndarjes së ditës në katër pjesë prej tre orësh secila, siç bëhej me natën. Ndarja e ditës në këtë mënyrë shpjegon pse ka shpesh referime për orën e tretë, të gjashëtë dhe të nëntë, duke e nisur llogaritjen nga agimi rrëth orës 6. (Mt 20:1-5; Gjo 4:6; Ve 2:15; 3:1; 10:3, 9, 30) Gjithashtu, njerëzit në përgjithësi nuk kishin orë të sakta, prandaj shpesh para se të thuhej orari, përmendej një fjalë që tregonte sa ishte ora me përafërsi, si për shembull fjala «afërsisht» që gjendet te Gjo 19:14. (Mt 27:46; Lu 23:44; Gjo 4:6; Ve 10:3, 9) Përtatë përbledhur: Marku mund të ketë përfshirë edhe fshikullimin, edhe vënien në shtyllë, kurse Gjoni iu referua vetëm vënies në shtyllë. Të dy shkrimtarët mund ta kenë rrumbullakosur kohën në ndarjen 3-orëshe më të afërt, dhe Gjoni përdori fjalën «afërsisht» kur iu referua kohës që shkroi. Këta faktorë mund të shpjegojnë pse përmenden orare të ndryshme në këto tregime. Si përfundim, fakti që Gjoni, i cili shkroi dekada më vonë, nuk përmendi të njëjtën orë si Marku, tregon se ai nuk e kopjoi tregimin e Markut.

(Marku 16:8) Kështu, ato dolën dhe u larguan nga varri, sepse po i pushtonte një e dridhur dhe një emocion i fortë. Dhe nuk i thanë gjë askujt, sepse ishin të frikësuara.

nwtsty shënim i për studim te Mr 16:8

sepse ishin të frikësuara: Sipas dorëshkrimeve më të hershme të pjesës së fundit të Markut, ungjilli përfundon me fjalët e vargut 8. Disa pohojnë se një përfundim i tillë është tepër i beftë për të qenë përfundimi origjinal i librit. Megjithatë, duke pasur parasysh se Marku përgjithësisht shkruante me një stil të përbledhur, ky pohim nuk është domosdoshmërisht i vlefshëm. Gjithashtu, studiuesit e shekullit të katërt, Jeronimi dhe Eusebi, thonë se tregimi autentik mbylljet me fjalët «sepse ishin të frikësuara».

Ka disa dorëshkrime greke dhe përkthime në gjuhë të tjera që shtojnë përfundimin e gjatë ose të shkurtër pas vargut 8. Përfundimi i gjata (përbëhet nga 12 vargje shtesë) gjendet te Kodiku Aleksandrin, Kodiku Efraemi Syri rescriptus dhe Kodiku i Bezës Cantabrigiensis, të gjitha nga shekulli i pestë i e.s. Gjithashtu shfaqet edhe te *Vulgata* latine, Kuretoniani Siriak dhe *Peshita* siriake. Por nuk gjendet në dy dorëshkrime të hershme greke të shekullit të katërt, Kodikun Sinaitik dhe Kodikun e Vatikanit. Nuk gjendet as në Kodikun Sinaitik Siriak të shekullit të katërt a të pestë, as në dorëshkrimin më të hershëm koptik-sahidik të Markut të shekullit të pestë. Po njëloj, dorëshkrimet më të lashta të Markut në gjuhën armene dhe gjeorgjiane përfundojnë me vargun 8.

Disa dorëshkrime të mëvonshme greke dhe përkthime në gjuhë të tjera përbajnjë përfundimin e shkurtër (i përbërë vetëm nga disa fjalë). Kodiku Regius i shekullit të tetë të e.s. i ka të dyja përfundimet, duke renditur të parin përfundimin e shkurtër. Çdo përfundimi i paraprindit

me një shënim që shpjegon se këto fragmente janë pranuar ose përdorur nga disa autoritete të shekullit të tetë të e.s., ndonëse me sa duket asnjërin prej tyre nuk e njeh si autoritet të besueshëm.

PËRFUNDIM I SHKURTËR

Përfundimi i shkurtër pas Mr 16:8 nuk është pjesë e Shkrimeve të fryshtuara. Lexon si më poshtë:

Të gjitha urdhërimet që kishin marrë, ata ua treguan shkurtimisht atyre që ishin rreth Pjetrit. Veç kësaj, pas këtyre gjërave, vetë Jezui dërgoi nëpërmjet tyre, nga lindja në perëndim, shpalljen e shenjtë dhe të paprishshme të shpëtimit të përhershëm.

PËRFUNDIM I GJATË

Përfundimi i gjatë pas Mr 16:8 nuk është pjesë e Shkrimeve të fryshtuara. Lexon si më poshtë:

⁹ Ai u ngrit nga të vdekurit herët ditën e parë të javës dhe iu shfaq së pari Maria-Magdalënës, nga e cila kishte dëbuar shtatë demonë ¹⁰ Ajo shkoi dhe ua çoi lajmin atyre që kishin qenë me të, sepse ata po vajtonin e po qanin. ¹¹ Por, kur dëgjuan se ai ishte kthyer në jetë dhe se ajo e kishte parë, ata nuk besuan. ¹² Pastaj, ai iu shfaq në një tjetër formë dy prej tyre, që po ecnin udhës e po shkonin në fushë. ¹³ Ata u kthyen dhe ua çuan lajmin të tjerëve, por as këtyre nuk u besuan. ¹⁴ Më vonë ai iu shfaq vetë të njëmbëdhjetëve, kur ishin shtruar në tryezë, dhe i qortoi për mungesën e besimit dhe për zemërgurësinë e tyre, sepse nuk u besuan atyre që e kishin parë të ngritur nga të vdekurit. ¹⁵ Dhe u tha: «Shkoni në gjithë botën dhe predikojani lajmin e mirë gjithë kriesës. ¹⁶ Kush beson dhe pagëzohet, do të shpëtojë, por, kush nuk beson, do të dënohet. ¹⁷ Ata që besojnë, do të shoqërohen nga këto shenja: do të dëbojnë demonë në emrin tim, do të flasin gjuhë të huaja, ¹⁸ do të kapin gjarpërinj me duar dhe, nëse pinë ndo-

një gjë vdekjeprurëse, ajo nuk do t'i dëmtojë fare. Do të vënë duart mbi të sëmurët, dhe këta do të shërohen.»

¹⁹ Kështu, pasi u foli, Zotëria Jezu u mor në qjell dhe u ul në të djathtën e Perëndisë. ²⁰ Kurse ata shkuan dhe predikuan gjithandje, ndërsa Zotëria vepronte me ta dhe e mbështeste lajmin me shenja të ndryshme.

11-17 QERSHOR

THESARE NGA FJALA E PERËNDISË | LUKA 1

«Imiton përulësinë e Marisë»

Të gërmojmë në Bibël për xhevahire

(**Luka 1:69**) Ai ngriti për ne një bri që sjell shpëtim në shtëpinë e Davidit, shërbëtorit të tij.

nwtsty shënnimi për studim te Lu 1:69

një bri që sjell shpëtim: Ose «një shpëtimtar të fuqishëm». Briri i një kafshe është përdorur shpesh në Bibël si simbol i forcës, pushtimit dhe fitores. (1Sa 2:1; Ps 75:4, 5, 10; 148:14; shënimet) Gjithashtu sundimtarët dhe dinastitë sunduese, si të drejtë edhe të ligj, janë simbolizuar nga brirët, dhe pushtimet e tyre janë krahasuar me shtyrjen me brirë. (Lp 33:17; Dn 7:24; 8:2-10, 20-24) Në këtë kontekst, shprehja «një bri që sjell shpëtim» i referohet Mesisë si ai që ka fuqinë për të sjellë shpëtim, si një shpëtimtar i fuqishëm.

(**Luka 1:76**) Kurse ti, o fëmijë i vogël, do të quhesh profet i Më të Lartit, sepse do të shkosh përpëra Jehovait, që të bësh gati udhët e tij.

nwtsty shënnimi për studim te Lu 1:76

do të shkosh përpëra Jehovait: Gjon Pagëzori ‘do të shkonte përpëra Jehovait’ në kuptimin që do të ishte pararendës i Jezuit, i cili *do të përfaqësonte* Atin e tij dhe do të vinte në emër të Atit.—Gjo 5:43; 8:29.

18-24 QERSHOR

THESARE NGA FJALA E PERËNDISË | LU-KA 2-3

«Të rinj—A po e forconi miqësinë me Jehovain?»

(Luka 2:41, 42) Vit për vit, prindërit e tij e kishin zakon që të shkonin në Jerusalem përfestën e pashkës.⁴² Kur ai u bë dyshimtë vjeç, ata u ngjitën sipas zakonit të festës.

nwtsty shënim i për studim te Lu 2:41

prindërit e tij e kishin zakon: Ligji nuk kërkonte që gratë të merrnin pjesë në festën e Pashkës. Megjithatë Maria e kishte zakon ta shoqëronte Jozefin në udhëtimin e përvitshëm në Jerusalem përfestë rast. (Da 23:17; 34:23) Kjo përfshinte një udhëtim afro 300 kilometra vajtje-ardhje çdo vit, me një familje që po shtohej.

(Luka 2:46, 47) Më në fund, pas tri ditësh, e gjetën në tempull, të ulur mes mësuesve, tek i dëgjonte dhe i pyeste.⁴⁷ Të gjithë ata që e dëgjonin, mahniteshin me kuptueshmërinë dhe përgjigjet e tij.

nwtsty shënim i për studim te Lu 2:46, 47

i pyeste: Siç kuptohet nga përshtypja që la tek ata që e dëgjonin, pyetjet e Jezuit nuk ishin si pyetjet e zakonshme që bën një fëmijë kur do të shuajë kureshtjen. (Lu 2:47) Në disa kontekste, fjala greke e përkthyer «i pyeste» mund t'u referohet atyre lloj pyetjeve dhe kundërpyetjeve që bëhen në një seancë gjyqi. (Mt 27:11; Mr 14: 60, 61; 15:2, 4; Ve 5:27) Historianët thonë se disa nga udhëheqësit fetarë më të shquar e kishin zakon të qëndronin në tempull pas festave dhe të mësonin njerëzit në një nga portikët e mëdhenj që ndodheshin atje. Njerëzit uleshin te këmbët e tyre për t'i dëgjuar e për t'i pyetur.

mahniteshin: Forma e foljes greke e përdorur këtu për «mahniteshin», mund të përcjellë identë e një veprimi në vazhdimësi ose që ndodh disa herë.

(Luka 2:51, 52) Pastaj ai zbriti bashkë me ta dhe vajti në Nazaret e vazhdoi t'u nënshtrohej atyre. Kurse e ëma i ruante me kujdes në zemër tërë këto fjälë.⁵² Ndërkohë Jezui rritlej në mençuri, në shtat dhe fitonte gjithnjë e më shumë pëlqimin e Perëndisë dhe të njerëzve.

nwtsty shënim i për studim te Lu 2:51, 52

vazhdoi t'u nënshtrohej: Ose «qëndroi i nënshtruar; qëndroi i bindur». Forma e foljes greke që shpreh vazhdimësi tregon se, pasi i mahnitit mësuesit në tempull me njohurinë e tij rrëth Fjalës së Perëndisë, Jezui shkoi në shtëpi dhe me përulësi iu nënshtrua prindërvë. Kjo bindje kishte më shumë rëndësi se çdo lloj bindjeje që mund të tregonin fëmijë të tjerë; ajo ishte pjesë e gjërave që Jezui bëri për të përbushur Ligjin e Moisiut në çdo detaj.—Da 20:12; Ga 4:4.

Të gërmojmë në Bibël për xhevahire

(Luka 2:14) «Lavdi Perëndisë atje lart në qiell dhe paqe në tokë për njerëzit që kanë miratin e tij.»

nwtsty shënim i për studim te Lu 2:14

dhe paqe në tokë për njerëzit që kanë miratin e tij: Nga disa dorëshkrime kjo pjesë mund të përkthehet «dhe paqe në tokë, pëlqim për njerëzit» e, në disa përkthime të Biblës, ky formulim është pasqyruar kështu. Por mënyra si është përkthyer te *Përkthimi Bota e Re* gjen më shumë mbështetje nga dorëshkrimet. Ky njoftim engjëllor nuk nënkupton që Perëndia u jep miratim gjithë njerëzve, sidom që të jetë qëndrimi dhe sjellja e tyre. Përkundrazi shprehja u referohet atyre që kanë miratimin e tij, sepse tregojnë besim të vërtetë tek Ai dhe janë dishepuj të Birit të tij.—Shih shënimin për studim te zëri **njerëzit që kanë miratimin e tij** në këtë varg.

njerëzit që kanë miratimin e tij: ‘Miratimi’ që përmendet në këtë pohim engjëllor, është e qartë që jepet nga Perëndia dhe jo nga njerëzit. Fjala përkatëse greke *eudokía* mund të përkthehet edhe «favor, pëlqim, aprovim». Folja e kësaj

fjale *eudokéo*, është përdorur te Mt 3:17; Mr 1:11; dhe te Lu 3:22 (shih shënimin për studim te Mr 1:11), ku Perëndia i drejtohet Birit të tij menjëherë pas pagëzimit. Kjo folje përcjell kuptimin bazë, pra, «të aprovosh, të jesh i kënaqur me, të shikosh me pëlqim, të gjesh kënaqësi në». Duke pasur parasysh kuptimin e foljes, shprehja «njerëzit që kanë miratimin e tij» (*anthrópois eudokías*) mund të përkthehet «njerëz me të cilët është i kënaqur». Pra ky pohim engjëllor i referohej miratimit të Perëndisë jo për njerëzit në përgjithësi, por për ata që i sjellin kënaqësi ngaqë tregojnë besim të vërtetë tek Ai dhe ngaqë bëhen dishepuj të Birit të tij. Në disa kontekste fjala greke *eudokía* i është referuar vullnetit të mirë të njerëzve (Ro 10:1; Fi 1:15), por shpesh është përdorur për miratimin e Perëndisë, pëlqimin ose vullnetin e tij. (Mt 11:26; Lu 10:21; Ef 1:5, 9; Fi 2:13; 2Se 1:11). Te *Septuaginta*, në Ps 51:18 [50:20, *LXX*], kjo fjalë është përdorur për miratimin e Perëndisë.

25 QERSHOR-1 KORRIK

THESARE NGA FJALA E PERËNDISË | LU-KA 4-5

«Rezistoju tundimeve, siç bëri Jezui»

(**Luka 4:9-12**) Pastaj e shpuri në Jerusalem, e çoi te bedenat e tempullit dhe i tha: «Nëse je bir i Perëndisë, hidhu poshtë që këtu,¹⁰ sepse është shkruar: ‘Ai do t’u japë urdhër engjëeve të tij për ty, dhe ata do të t’ë ruajnë’¹¹ dhe ‘ata do të t’ë mbajnë në duar, që këmba jote të mos përplaset kurrë në asnjë gur.’»¹² Jezui ia ktheu: «Është thënë: ‘Mos e vër në provë Jehovain, Perëndinë tënd.’»

nwtsty media

Bedenat e tempullit

Satanai mund ta ketë çuar Jezuin në mënyrë të mirëfilltë «te bedenat [ose «te pika më e lartë»] e tempullit» dhe i tha të hidhej, por nuk di-

het konkretisht ku ishte ky vend. Meqë termi «tempull» i përdorur këtu mund të nënkuptojojë të gjithë kompleksin e tempullit, Jezui mund të ketë qenë në qoshen juglindore (1) të tempullit ose në një qoshe tjeter. Po të hidheshe nga çdonjëra prej këtyre vendndodhjeve, vdekja do të ishte e sigurt, me përjashtim të ndërhyrjes së Jehovait.

Të gërmojmë në Bibël për xhevahire

(**Luka 4:17**) Atëherë i zgjatën rrotullën e profetit Isaia. Ai e hapi dhe gjeti vendin ku ishte shkruar:

nwtsty shënimi për studim te Lu 4:17

rrotullën e profetit Isaia: Rrotulla e Detit të Vdekur ku gjenden shkrimet e Isaisë, përbëhet nga 17 shirita pergamene të ngitura njëra me tjetrën, duke formuar kështu një rrotull 7,3 m (24 ft) të gjatë dhe me 54 kolona. Rrotulla e përdorur në sinagogën e Nazaretit mund të ketë pasur gjatësi të ngashme. Jezuit i duhej të gjente fragmentin që donte të lexonte pa ndihmën e kapitujve dhe të vargjeve, të cilat nuk ekzistonin në shekullin e parë. Por fakti që Jezui e **gjeti vendin** ku ndodheshin të shkruara fjalët profetike, tregon se e njihte në majë të gishtave Fjalën e Perëndisë.

(**Luka 4:25**) Për shembull: në ditët e Elijas, kur qelli u mbyll për tre vjet e gjashtë muaj dhe në gjithë vendin ra një zi e madhe buke, në Izrael kishte shumë vejusha.

nwtsty shënimi për studim te Lu 4:25

për tre vjet e gjashtë muaj: Sipas 1Mb 18:1, Elija e njoftoi fundin e thatësirës «në vitin e tretë». Prandaj disa kanë pohuar se Jezui kundërshton tregimin e 1 Mbretërve. Gjithsesi, tregimi i Shkrimëve Hebraike nuk lë të kuptohet që thatësira zgjati më pak se tre vjet. Shprehja «në vitin e tretë», me sa duket i aplikohet periudhës që filloj kur Elija e njoftoi për herë të parë Akabin për

thatësirën. (1Mb 17:1) Ka të ngjarë që ky njoftim të jetë bërë ndërkohë që stina e nxeh të tashmë kishte filluar, e cila zakonisht zgjaste deri në 6 muaj dhe në këtë rast mund të ketë zgjatur më shumë se zakonisht. Për më tepër thatësira nuk mori fund menjëherë pasi Elija u paraqit për herë të dytë tek Akabi, «në vitin e tretë», por fiks pas provës së zjarrit në malin e Karmelit. (1Mb 18:18-45) Prandaj, fjalët e Jezuit të dokumentuara këtu, ashtu si fjalët e gjysmëvëllait të Jezuit të raportuara te Jk 5:17, përputhen mirë me kronologjinë e 1Mb 18:1.